

Prof. dr hab. Bolesław Domański
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński

**Ocena dorobku i osiągnięcia naukowego
w postępowaniu habilitacyjnym
dr Tomasza Rachwała**

Dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny

Dr Tomasz Rachwał ukończył studia geograficzne w Wyższej Szkole Pedagogicznej (obecnie Uniwersytecie Pedagogicznym) w Krakowie w 1998 roku. Siedem lat później uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy pt. *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych Polski Południowo-Wschodniej w procesie transformacji systemu gospodarowania* przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Zbigniewa Ziolo i obronionej na Wydziale Geograficzno-Biologicznym tej samej uczelni. Od 1998 roku pracuje w Instytucie Geografii obecnego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, początkowo na stanowisku asystenta, a następnie adiunkta. W latach 2009-2014 pracował dodatkowo w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Dorobek publikowany dr Tomasza Rachwała jest ilościowo okazały i obejmuje ponad 100 oryginalnych prac naukowych, w tym około 70 artykułów w czasopismach i 35 rozdziałów w pracach zbiorowych. Zdecydowana większość tych prac ukazała się po uzyskaniu przez habilitanta stopnia doktora. Jest wśród nich 29 prac opublikowanych w języku angielskim, w tym 9 w czasopismach zagranicznych i 3 w zagranicznych monografiach, pozostałe ukazały się w czasopismach i pracach zbiorowych wydanych w kraju. Są w tym gronie dwa artykuły w czasopismach indeksowanych w bazie Journal Citation Reports (JCR) – *British Journal of Guidance & Counselling* (2018) oraz *Journal of Curriculum Studies* (2012). Publikował również w *Procedia Social and Behavioral Sciences*, polskich czasopismach o zasięgu międzynarodowym takich jak *Quaestiones Geographicae*, *Europa XXI*, *Entrepreneurial Business and Economics Review* oraz w renomowanych czasopismach krajowych – *Biuletynie KPZK PAN* oraz *Studiach KPZK PAN*, a także wiele razy w *Pracach Komisji Geografii Przemysłu PTG*, których jest współtwórcą. Istotnym

elementem dorobku habilitanta jest autorstwo kilkunastu podręczników szkolnych. Był ponadto redaktorem kilku tomów prac zbiorowych, licznych zeszytów periodyków wydawanych przez macierzystą jednostkę oraz autorem bardzo licznych notatek, streszczeń konferencyjnych i innych drobnych publikacji. Zwrócić trzeba na marginesie uwagę, że sposób zestawienia publikacji przez habilitanta, między innymi brak rozróżnienia artykułów w czasopismach i rozdziałów w pracach zbiorowych oraz błędne przypisanie niektórych tytułów do publikacji w Web of Science (Core Collection) utrudniał orientację w jego dorobku.

Głównym polem zainteresowań badawczych dr Tomasza Rachwała jest geografia przemysłu. Przez cały okres swojej kariery wiele uwagi poświęcał funkcjonowaniu przedsiębiorstw przemysłowych. Publikował na ten temat prace przeglądowe prezentujące uwarunkowania funkcjonowania przedsiębiorstw, ich podatności na procesy adaptacyjne w zmienionych warunkach transformacji społeczno-gospodarczej w Polsce. Jego oryginalnym wkładem są szczegółowe propozycje metod badań przedsiębiorstw, w tym kwestionariusz takich badań. Szczególną uwagę zwracał na zagadnienie innowacyjności przedsiębiorstw. Jest autorem szeregu studiów empirycznych na temat funkcjonowania i restrukturyzacji przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce w okresie transformacji społeczno-gospodarczej.

Istotnym elementem jego badań stało się również oddziaływanie przemysłu na otoczenie lokalne i regionalne. Zajmował się w tym kontekście między innymi problematyką efektów mnożnikowych jako mechanizmu przenoszenia bodźców rozwojowych generowanych przez podmioty gospodarcze w otoczeniu. Interesującym studium w skali lokalnej jest tu praca poświęcona roli działalności przemysłowych i handlowych w procesach suburbanizacji na przykładzie obszaru metropolitalnego Krakowa, gdzie akcentuje istotne znaczenie inwestorów zagranicznych.

Przedmiotem licznych prac dr Tomasza Rachwała były dynamika wzrostu i zmiany strukturalne w polskim przemyśle na tle międzynarodowym. Jest autorem studiów porównawczych, gdzie przemiany zachodzące w Polsce konfrontowane były z analogicznymi procesami mającymi miejsce w państwach Grupy Wyszehradzkiej lub szerzej krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Walorem tych prac jest wykorzystywanie różnych wskaźników, nie tylko opartych o liczbę pracujących, w tym wartości produkcji sprzedanej i nakładów inwestycyjnych.

Drugą sferą badań habilitanta, powiązaną z problematyką funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych, są zagadnienia szeroko rozumianej przedsiębiorczości, w zakresie których należy niewątpliwie do czołowych badaczy w środowisku geograficznym.

Jego dorobek na tym polu obejmuje prace przeglądowe, które uwzględniają opracowania wykonywane na gruncie nauk ekonomicznych, nauk o zarządzaniu i geografii ekonomicznej. Zwraca tu uwagę sformułowanie modelu, który systematyzuje różnorodne uwarunkowania oraz wpływ przedsiębiorczości na rozwój społeczno-gospodarczy „systemów przestrzennych” w artykule z 2018 roku. Łączy się ona z wcześniejszą propozycją koncepcji „przedsiębiorczego regionu” zaprezentowaną kilka lat wcześniej wraz z M. Płaziak. Przedstawiona została ona w kontekście krytycznej oceny ograniczonego uwzględnienia roli przedsiębiorczości w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020*.

Na polu badań empirycznych dotyczących przedsiębiorczości zwraca uwagę przeprowadzone wraz z K. Wachem (2016) badanie intencji przedsiębiorczych młodych ludzi oparte o weryfikację czterech hipotez.

Oryginalne studium stanowi artykuł opublikowany wraz z S. Kurkiem w czasopiśmie *Procedia – Social and Behavioral Sciences* (2011), w którym przeanalizowano relacje między aktywnością ekonomiczną mieszkańców oraz przedsiębiorczością i jej dynamiką a procesami starzenia się społeczeństw krajów Unii Europejskiej. Autorzy wskazują na szereg czynników wpływających na kształtowanie się tej relacji.

Ważnym przedmiotem zainteresowań dr Tomasza Rachwała jest problematyka edukacji, w tym w szczególności edukacji z zakresie przedsiębiorczości. Opublikował na ten temat liczne prace, w których analizuje i proponuje cele, treści i metody kształcenia na tym polu, zarówno na poziomie szkolnictwa średniego, jak i w szkołach wyższych, przede wszystkim dla studentów kierunków geografia i gospodarka przestrzenna. Większość z tych opracowań ukazała się w różnych wydawnictwach i periodykach krajowych, a dwa w formie rozdziałów w książkach wydawnictwa Springer. Jest między innymi współautorem porównawczej analizy programów i efektów kształcenia w szkołach ponadpodstawowych w Niemczech, Szkocji i Polsce, której wyniki opublikowano w międzynarodowym czasopiśmie *Journal of Curriculum Studies* (2012).

W dorobku habilitanta znaleźć można również prace poświęcone innym zagadnieniom na polu geografii społeczno-ekonomicznej. Są wśród nich między innymi opracowania dotyczące rozwoju infrastruktury turystycznej, ewaluacji skutków wykorzystania funduszy UE w rewitalizacji w województwie małopolskim, a także zmian ludnościowych w obszarach przemysłowych w Polsce.

Dr Tomasz Rachwał był autorem lub współautorem referatów na ponad 100 konferencjach naukowych, w tym aż 83 po uzyskaniu stopnia doktora. Było wśród nich 21 referatów w języku angielskim, z tego 11 na konferencjach organizowanych za granicą.

Zwracają uwagę referaty przygotowywane na konferencje i kongresy Międzynarodowej Unii Geograficznej (MUG).

Nie kierował dotąd projektami badawczymi finansowanymi przez Narodowe Centrum Nauki i międzynarodowe agencje grantowe. Był natomiast polskim koordynatorem i wykonawcą projektów dotyczących edukacji finansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach międzynarodowych programów Lifelong Learning, Erasmus+ i Leonardo da Vinci. Kierował wdrożeniowymi projektami pt. *Krok w przedsiębiorczość* i *Poznaj swoje kompetencje zawodowe* finansowanymi w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, był także wykonawcą w projekcie pt. *Kompetentny student – dobry pracownik* finansowanego przez NCBiR.

W ramach współpracy międzynarodowej działał w konsorcjach projektowych organizowanych przez German Research Center for Comparative Vocational Education and Training wokół problematyki edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Od 2010 roku jest członkiem Polskiej Sekcji European Regional Science Association a od 2018 roku Academy of International Business. Odbył krótkoterminowe staże i wizyty naukowe w uniwersytetach i placówkach badawczych w Niemczech, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Belgii, Portugalii, Włoszech, Rosji, Czechach oraz na Węgrzech i Łotwie.

Jest aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Przez wiele lat pełnił funkcję sekretarza naukowego Komisji Geografii Przemysłu PTG, a obecnie jest jej wiceprzewodniczącym. Za swoją działalność w ramach Towarzystwa uhonorowany został Medalem Stulecia PTG.

Od ponad dekady habilitant jest redaktorem prowadzącym kwartalnika *Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG*, którego jest współtwórcą. Był pomysłodawcą utworzenia czasopisma *Przedsiębiorczość – Edukacja*, gdzie również jest redaktorem prowadzącym. Był zastępcą redaktora naczelnego *Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis – Studia Geographica*, pozostaje członkiem rad redakcyjnych polskiego czasopisma międzynarodowego *Geographia Polonica* oraz *Entrepreneurial Business and Economics Review* wydawanego przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. Był recenzentem artykułów wielu wydawanych w Polsce czasopism, w tym o zasięgu międzynarodowych, a także kilku czasopism zagranicznych oraz Czeskiej Agencji Grantowej.

Trudna do przecenienia jest aktywność dr Tomasza Rachwała jako organizatora konferencji. Od początku swojej pracy zawodowej w macierzystej uczelni zaangażowany jest w organizację corocznych konferencji Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, w tym od kilkunastu lat jako jej kierownik naukowy. Odbywające się w

Krakowie konferencje te stały się forum wymiany myśli na gruncie polskiej geografii przemysłu z udziałem referentów i gości zagranicznych. Od wielu lat organizuje również regularne konferencje poświęcone problematyce przedsiębiorczości, był ponadto współorganizatorem innych konferencji. Zaangażowany był w prace organizacyjne konsorcjum polskich jednostek geograficznych przygotowującego konferencję Międzynarodowej Unii Geograficznej w Krakowie w 2014 roku.

Bardzo szeroki jest zakres działalności dydaktycznej habilitanta, który prowadził liczne wykłady, seminaria i ćwiczenia dla studentów kierunków geografia, turystyka i rekreacja oraz gospodarka przestrzenna w macierzystej uczelni, a także w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w latach 2009-2014. Jest promotorem pomocniczymi dwójga doktorantów, był także opiekunem 14 prac magisterskich. Wniósł znaczny wkład w rozwój treści kształcenia nie tylko na poziomie szkolnictwa wyższego, ale również szkolnictwa niższych szczebli między innymi jako autor podstaw programowych, podręczników dla liceum i technikum oraz ekspert wspierający instytucje edukacyjne w formie szkoleń i warsztatów.

Brał udział w opracowaniu licznych ekspertyz i raportów, większość z nich dotyczyła programów nauczania oraz standardów kształcenia w szkołach podstawowych, ponadpodstawowych i wyższych.

W sferze aktywności organizacyjnej na podkreślenie zasługuje ponadto pełnienie od wielu lat funkcji dyrektora Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Otrzymał kilkakrotnie nagrody Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie za swoją działalność organizacyjną, naukową i dydaktyczną, a ponadto nagrodę Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie za działania na rzecz powstania i rozwoju czasopisma *Entrepreneurial Business and Economics Review*. W 2014 roku uhonorowany został przez Polską Organizację Turystyczną oraz Stowarzyszenie Konferencje i Kongresy w Polsce tytułem Ambasadora Kongresów Polskich za organizację cyklicznych konferencji naukowych.

Podsumowując, aktywność naukową dr Tomasza Rachwała po uzyskaniu stopnia doktora charakteryzuje konsekwentne rozwijanie problematyki geografii przemysłu i przedsiębiorczości. Jest na tym polu autorem licznych oryginalnych opracowań naukowych, wykazując dużą sprawność warsztatową, umiejętnie posługując się odpowiednio dobranymi metodami analizy empirycznej. Jego aktywność na forum międzynarodowym w formie publikacji w czasopismach o dużym zasięgu oddziaływania i przedstawiania referatów na

dużych konferencjach zagranicznych jest umiarkowana. Brak mu doświadczenia w kierowaniu projektami badawczymi przyznawanymi w drodze konkursowej. Posiada równocześnie ogromny dorobek dydaktyczny w zakresie edukacji geograficznej i przedsiębiorczości oraz organizacyjny, między innymi jako redaktor czasopism naukowych, animator działalności Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, organizator cyklicznych konferencji naukowych oraz wieloletni dyrektor Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Osiągnięcie naukowe

Na osiągnięcie habilitacyjne dr Tomasza Rachwała składa się 8 prac opublikowanych w stosunkowo długim okresie 2010-2018, w tym 6 artykułów w czasopismach naukowych i 2 rozdziały w pracach zbiorowych. Pięć z ośmiu ww. opracowań ukazało się w języku angielskim, w sześciu przypadkach habilitant jest jedynym autorem, w pozostałych jednym z dwóch autorów. Przedstawione prace dotyczą dwóch grup zagadnień: współczesnych zmian strukturalnych przemysłu Polski na tle innych krajów oraz zmian w rozmieszczeniu działalności przemysłowej w Polsce.

Interesujące wyniki przynosi analiza przemian struktury polskiego przemysłu na tle innych krajów Unii Europejskiej zaprezentowana w artykule w *Bulletin of Geography. Socio-economic Series* (2011). Potwierdza ona, że – wbrew częstym opiniom – w większości krajów nie zachodzi proces deindustrializacji, identyfikuje i ocenia kierunki zmian w strukturze działowej polskiego przemysłu, pokazując stosunkowo silne jej zdywersyfikowanie na tle innych państw. Oryginalnym wkładem autora jest porównanie tej struktury w różnych państwach metodą Warda, co ujawniło między innymi podobieństwo polskiego przemysłu nie tylko do Czech i Węgier, ale również Hiszpanii i Włoch. Identyfikuje szeroką gamę czynników wpływających na zmiany strukturalne, z podziałem na międzynarodowe i krajowe, chociaż nie podejmuje próby oceny ich wpływu. Podkreśla nieadekwatność wskaźników zatrudnienia do analiz strukturalnych, wskazując na potrzebę wykorzystania innych wskaźników, takich jak na przykład wartość dodana. Przy interpretacji stopnia dywersyfikacji struktur przemysłu w oparciu o współczynnik Rodgersa należałoby w mojej opinii uwzględnić zróżnicowaną wielkość gospodarek narodowych. Słabością jest odwoływanie się w zdecydowanej większości do polskiej literatury przedmiotu oraz brak odniesienia do dyskusji teoretycznej.

Na tym tle znacznie mniej oryginalnych treści wnosi artykuł w *Quaestiones Geographicae* (wraz z J. Dominiak, 2016), gdzie dokonano oceny tendencji zmian strukturalnych i innowacyjności przemysłu i usług w Polsce na tle trendów światowych. Odwołuje się on do klasycznego ujęcia przemian strukturalnych w podziale na trzy sektory z wykorzystaniem wskaźników zatrudnienia i wartości dodanej. Przedmiotem analizy są ponadto zmiany w strukturze działowej przemysłu oraz innowacyjności przemysłu i usług w Polsce. Brak jest szerszej oceny czynników wyjaśniających analizowane trendy oraz mechanizmów rozwoju.

Wartościowymi opracowaniami są rozdział w książce wydawnictwa Ashgate (z K. Wiedermannem, 2015) oraz artykuł w *Geographia Polonica* (2015). Pierwszy z nich poświęcony jest rozwojowi działalności przemysłowej i badawczo-rozwojowej w Polsce na tle innych krajów UE. Punkt wyjścia stanowi przegląd literatury międzynarodowej oraz koncepcyjny model relacji między rozwojem innowacyjnej firmy przemysłowej a podtrzymywalnym rozwojem regionu. Celem jest uchwycenie relacji między innowacjami a rozwojem regionów, w szczególności relacje między dynamiką przemysłu (zwłaszcza high tech) a dynamiką PKB. Zaletą jest szeroki zakres dynamicznej analizy porównawczej obejmującej regiony NUTS2 krajów europejskich w latach 1998-2010 w oparciu o kilka różnych wskaźników – zatrudnienia, wartości dodanej, wydajności pracy i nakładów na środki trwałe w przemyśle na 1 mieszkańca, a w krótszym okresie także zatrudnienia w działalności badawczo-rozwojowej i w przemysłach high-tech. Przeprowadzone badania pokazują brak korelacji między zmianami zatrudnienia w sektorze B+R i dynamiką PKB w latach 2004-2010, co ilustruje, że szybki wzrost gospodarczy w regionach Europy Środkowej nie bazował na innowacyjności. Ciekawe wyniki przynosi porównanie relacji między dynamiką nakładów na środki trwałe w przemyśle a poziomem zatrudnienia w branżach high-tech polskich województw, uwypuklając rolę sektora publicznego w działalności B+R. Efektem jest interesująca typologia regionów europejskich ze względu na relację rozwoju działalności badawczo-rozwojowej i dynamiki gospodarczej mierzonej PKB. Z drobnych uwag, wydaje się, że dynamikę nakładów na środki trwałe w przemyśle warto było porównać z wartością tych nakładów na 1 mieszkańca a nie ich wielkością bezwzględną. Żałować należy też, że uzyskanych przez autorów wyników nie odniesiono do wyników podobnych badań prowadzonych przez różnych autorów za granicą.

Szeroki zakres ma artykuł na temat zmian strukturalnych polskiego przemysłu po 1989 roku oraz zmian w jego rozmieszczeniu opublikowany w *Geographia Polonica*. Autor trafnie identyfikuje główne trendy zmian struktury działowej przemysłu od 1995 według

liczby pracujących i wartości produkcji sprzedanej oraz dokonuje ich oceny na tle innych krajów europejskich. Analizuje zmiany rozmieszczenia przemysłu na poziomie województw od 1995 roku zarówno pod względem zatrudnienia jak i wartości produkcji sprzedanej, pokazując stosunkowo dużą trwałość istniejącego układu przestrzennego. Słusznie zwraca uwagę, że przyczynia się do tego między innymi kapitał zagraniczny napływający w znacznym stopniu do regionów wyżej rozwiniętych. Zwraca uwagę na silniejszą koncentrację przestrzenną pod względem wartości produkcji niż zatrudnienia, interpretując to jako wynik silniejszej przestrzennej koncentracji produkcji bardziej zaawansowanych branż. Podejmuje próbę oceny wpływu różnych czynników na zachodzące zmiany struktury przestrzennej, kończąc rozważaniami nad rekomendacjami dla polityki gospodarczej, która mogłaby wspierać reindustrializację w Polsce. W przeciwieństwie do wcześniej omawianej pracy, prowadzi we wnioskach rozważania na temat ujawnionych prawidłowości w kontekście szerszej literatury poświęconej rozwojowi przemysłu i polityce reindustrializacji w krajach Europy Środkowej. Wyróżnia też kilka etapów rozwoju w okresie transformacji postsocjalistycznej. Moje wątpliwości budzi tu uznanie za okres kryzysu długiego okresu od 2008 do 2015.

Wcześniejszy artykuł, jaki ukazał się w *Pracach Komisji Geografii Przemysłu PTG* (2010) przedstawia przemiany struktury działowej i przestrzennej przemysłu w Polsce w porównaniu do innych krajów, prezentowane szerzej w kilku innych, omówionych już, późniejszych opracowaniach autora. Pokazuje pewne zmniejszenie stopnia koncentracji przestrzennej przemysłu, a także ciekawe zróżnicowanie wydajności pracy w przemyśle według województw. Słabością jest odnoszenie się niemal wyłącznie do polskiej literatury.

Nieco odmienny jest zakres trzech pozostałych opracowań włączonych do osiągnięcia. Dwa z nich mają charakter rozważań koncepcyjnych, a jeden charakter przeglądowy.

Artykuł w *Pracach Komisji Geografii Przemysłu PTG* (2013) poświęcony jest roli przedsiębiorstw przemysłowych UE w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Autor podejmuje próbę uporządkowania wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorstw przemysłowych jako przedsiębiorstw wiedzy oraz ich efektów, proponuje także model funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych w warunkach gospodarki opartej na wiedzy. Słusznie podkreśla wzajemne sprzężenia między rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i jego wpływem na funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych jako przedsiębiorstw wiedzy z jednej strony, a z drugiej wkładem tych przedsiębiorstw w rozwój tej gospodarki. W warstwie dyskusyjnej wyrazić można zdziwienie, że przedsiębiorstwo potraktowano jako „czarną skrzynkę”, czyli nie wzięto pod uwagę wewnętrznych struktur

organizacyjnych, stopnia rozwoju kompetencji (funkcji) pozaprodukcyjnych (poza B+R), w tym zwłaszcza decyzyjnych, zasadniczych różnic między korporacjami ponadnarodowymi, dużymi przedsiębiorstwami krajowymi a firmami średniej wielkości i małymi. Najbardziej uderzający jest jednak w artykule, który dotyczy zagadnień koncepcyjnych, brak dyskusji analizowanych zagadnień w kontekście współczesnych ujęć (konceptji) teoretycznych i podejść na gruncie geografii ekonomicznej, na przykład instytucjonalnego czy relacyjnego. Zauważyć można także, że autor w swoich własnych badaniach empirycznych na temat przedsiębiorstw przemysłowych i innowacyjności nie odwołuje się do zaproponowanego przez siebie modelu funkcjonowania przedsiębiorstwa w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.

Problematyka badawcza zmian powiązań przestrzennych przedsiębiorstw przemysłowych, podjęta w artykule w *Studiach i Pracach Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie* (2010), jest niezbyt częstym przedmiotem badań, stąd zwrócenie na nią uwagi jest faktem pozytywnym. Autor przedstawia uwarunkowania kształtowania się tych powiązań, akcentując między innymi rolę efektów mnożnikowych. Trudno jednak zrozumieć pominięcie w rozważaniach autora kwestii przepływów wiedzy w różnej skali od lokalnej do globalnej, które stały się istotnym przedmiotem badań geografii ekonomicznej. Istotną słabością jest też ograniczenie przeglądu prac na analizowanym polu do badań prowadzonych przez polskich autorów.

Stosunkowo najmniej przekonujący jest artykuł z 2018 roku, w którym autor dokonał przeglądu tematyki badawczej na polu geografii przemysłu w Polsce. Zaprezentował częściową ocenę prowadzonych badań, podkreślając między innymi przewagę empirycznych, opisowych studiów przypadku nad ujęciami syntetycznymi. W części końcowej proponuje najważniejsze tematy do dalszych badań. Nie znajdujemy w nim natomiast ani oceny głównych osiągnięć, ani wskazania luk badawczych na tle problematyki podejmowanej w podobnych badaniach w skali międzynarodowej, czego można oczekiwać od pracy przeglądowej.

Przystępując do całościowej oceny przedstawionego osiągnięcia naukowego postawić można dwa pytania – po pierwsze czy składające się na nie opracowania stanowią spójną i uzupełniającą się całość, a po drugie co wnoszą do wyjaśnienia i interpretacji zmian strukturalnych w przemyśle oraz zmian przestrzennych polskiego przemysłu na tle wcześniejszego stanu wiedzy.

Odpowiadając na pytanie pierwsze można stwierdzić, że pomimo wyrażonych wcześniej wątpliwości, zwłaszcza do niektórych opracowań włączonych do osiągnięcia, większość z nich uznać można za tworzące w miarę spójną całość. W pięciu z nich analizowane są i interpretowane zmiany strukturalne i przestrzenne polskiego przemysłu. Związek trzech pozostałych tekstów z tą problematyką jest dość luźny i stanowią one w mojej ocenie najslabszą część prezentowanego osiągnięcia z powodów, o których napisano szerzej dalej.

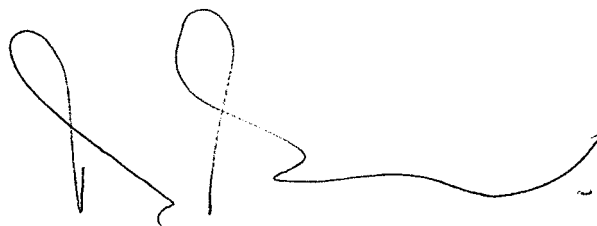
Odpowiedź na drugie pytanie jest zdecydowanie trudniejsza. Habilitant umiejętnie analizuje struktury i procesy zachodzące w przemyśle w oparciu o odpowiednio dobrane dane i wskaźniki, dokonując krytycznej oceny ich jakości i przydatności. Identyfikuje interesujące prawidłowości dotyczące przemian struktury działowej przemysłu oraz zmian w jego strukturze przestrzennej oraz interpretuje uwarunkowania i skutki tych przemian. Zaletą jego badań są analizy porównawcze trendów występujących w Polsce z tendencjami i strukturami w innych krajach europejskich. W tym zakresie jego badania mają charakter oryginalny i wnoszą nową wiedzę. Prowadzone przez niego badania są bardzo dobrze osadzone w krajowej literaturze przedmiotu, znacznie słabiej natomiast w literaturze międzynarodowej. Nie sposób zgodzić się ze zdaniem z autoreferatu (str.6), gdzie pisze, że „moje osiągnięcia badawcze pozwalają na uzupełnienie i rozwinięcie koncepcji teoretyczno-metodologicznych i niektórych ujęć modelowych”. W większości prac wkład autora polega na ujawnianiu prawidłowości empirycznych bez próby wejścia w debatę teoretyczno-metodologiczną toczącą się w literaturze światowej. Uzyskane wyniki w ograniczonym stopniu są przedmiotem dyskusji w kontekście współczesnych koncepcji teoretycznych i nurtów badawczych światowej geografii ekonomicznej. Wyjaśnienie procesów zmian zachodzących w przemyśle w naturalnym sposób powinno odwoływać się do tak popularnego od trzech dekad podejście ewolucyjnego, a analiza przedsiębiorstw do nurtu instytucjonalnego. Istotne znaczenie z punktu widzenia relacji między przedsiębiorstwem (firmą) a terytorium (krajem lub regionem) może mieć również podejście relacyjne. Brak takiej dyskusji obserwujemy w wielu pracach empirycznych autora, a zwłaszcza, co najbardziej uderzające, w opracowaniach o charakterze koncepcyjnym i przeglądowym. Sprawia to, że lektura prac przedstawionych jako osiągnięcie habilitanta pozostawia niedosyt.

Wnioski końcowe

Dr Tomasz Rachwał jest badaczem o ukształtowanym warsztacie metodycznym, znanym na polu polskiej geografii społeczno-ekonomicznej, a w szczególności geografii przemysłu. Potrafi uchwycić i zinterpretować zjawiska i trendy, ich uwarunkowania oraz skutki. Do walorów jego badań empirycznych należy skupianie uwagi na ujęciach dynamicznych i międzynarodowych studiach porównawczych, co pozwala mu konfrontować tendencje obserwowane w Polsce z szerszymi procesami w innych krajach. Równocześnie brak szerszej dyskusji uzyskiwanych wyników badań empirycznych w kontekście debaty teoretycznej w literaturze światowej sprawia, że jego wkład do rozwoju dyscypliny ocenić trzeba jako umiarkowany.

Pomimo wyrażonych wątpliwości, stwierdzam, że całokształt dorobku naukowego dr Tomasza Rachwała oraz jego osiągnięcie habilitacyjne uzasadniają wniosek o nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Kraków, 24 kwietnia 2020 r.

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.